

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ
Τμήμα Βιοϊατρικών Επιστημών

ΕΠΙΔΗΜΙΟΛΟΓΙΑ

Διδάσκουσα: Πρίσκα Ευαγγελία- Ελένη

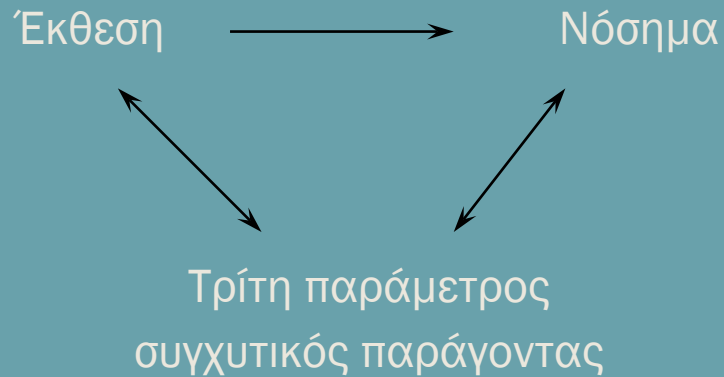
Διάλεξη 9^η

Ακαδ. έτος 2020-2021 (εαρινό εξάμηνο)

ΣΥΓΧΥΤΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΣΤΙΣ ΕΠΙΔΗΜΙΟΛΟΓΙΚΕΣ ΜΕΛΕΤΕΣ

συγχετικός παράγων
συγχετικός συνυπάρχων
συγχετικός τροποποιητικός

ΣΥΓΧΥΤΙΚΟΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΣ (CONFOUNDING)

ΣΥΓΧΥΤΙΚΟΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΣ

Συγχυτικός παράγοντας (Confounding factor): είναι μια μεταβλητή που σχετίζεται και με την ασθένεια αλλά και με τον παράγοντα κινδύνου που εξετάζουμε.

Οι συγχυτικοί παράγοντες πρέπει να λαμβάνονται υπόψη πριν να κοιτάξουμε τη σχέση ασθένειας – παράγοντα κινδύνου.

Ένας συγχυτικός παράγοντας ονομάζεται αιτιολογική δίοδος αν ο παράγοντας κινδύνου επηρεάζει το συγχυτικό παράγοντα και αυτός με τη σειρά του τη νόσο.

ΑΔΡΑΝΟΠΟΙΗΣΗ ΣΥΓΧΥΤΙΚΩΝ ΠΑΡΑΓΟΝΤΩΝ

Η αδρανοποίηση ή ο έλεγχος ενός συγχυτικού παράγοντα μπορεί να γίνει:

- ✓ Μέσω του σχεδιασμού του πειράματος με την εξομοίωση (matching).
- ✓ Με την τυποποίηση των αποτελεσμάτων ως προς το συγχυτικό παράγοντα.
- ✓ Με ειδική στατιστική ανάλυση.

ΘΕΤΙΚΟΣ & ΑΡΝΗΤΙΚΟΣ ΣΥΓΧΥΤΙΚΟΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΣ

Θετικός Συγχυτικός Παράγοντας

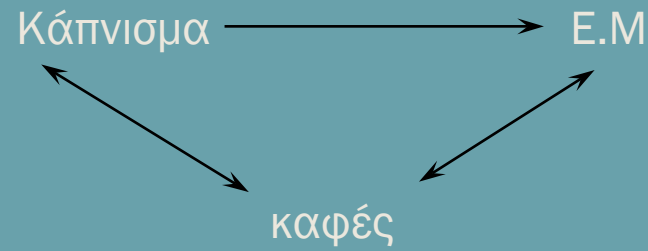
Είναι ένας παράγοντας θετικά (ή αρνητικά) συσχετισμένος και με τη νόσο και με τον παράγοντα κινδύνου.

Αρνητικός Συγχυτικός Παράγοντας

Είναι ένας παράγοντας που ικανοποιεί μία από τις παρακάτω συνθήκες:

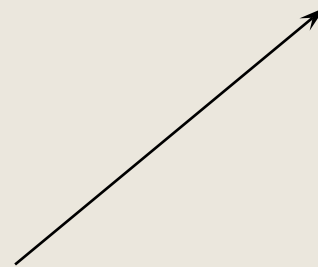
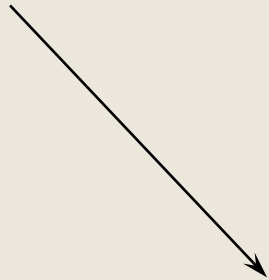
- Είναι θετικά συσχετισμένος με τη νόσο και αρνητικά με τον παράγοντα κινδύνου.
- Είναι αρνητικά συσχετισμένος με τη νόσο και θετικά με τον παράγοντα κινδύνου.

ΣΥΓΧΥΤΙΚΟΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΣ

Συγχυτικός συνυπάρχων παράγοντας

Κάπνισμα —————→ **Ε.Μ**

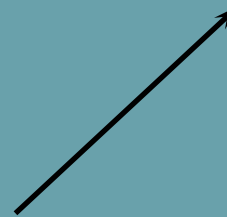
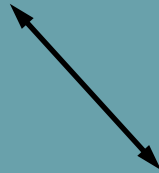
Υπερχοληστεριναιμία

ΣΥΓΧΥΤΙΚΟΣ ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΤΙΚΟΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΣ EFFECT MODIFIER

Υπέρταση

E.M.

Αλάτι

ΣΥΓΧΥΤΙΚΟΣ ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΤΙΚΟΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΣ EFFECT MODIFIER

Αν η μορφή και η ισχύς της σχέσης νόσου – παράγοντα κινδύνου αλλάζει για διαφορετικά επίπεδα ενός συγχυτικού παράγοντα τότε υπάρχει αλληλεπίδραση παράγοντα κινδύνου και συγχυτικού παράγοντα πάνω στη νόσο ή αλλιώς διαφοροποίηση της επίδρασης του συγχυτικού παράγοντα στη νόσο για διαφορετικά επίπεδα του συγχυτικού παράγοντα (effect modification). Αυτός ο συγχυτικός παράγοντας ονομάζεται **διαφοροποιητής επιδράσεων ή τροποποιητικός παράγοντας (effect modifier)** του παράγοντα κινδύνου στη νόσο.

Συγχυτικός παράγοντας

- Ανήκει στη μελέτη
- Διαστρεβλώνει την επίδραση
- Δημιουργεί σύγχυση στα αποτελέσματα
- Πρόληψη (πρωτόκολλο)
- Έλεγχος (ανάλυση)

Τροποποιητικός παράγοντας

- Ανήκει στη φύση
- Διαφορετική επίδραση σε διαφορετικές υποομάδες
- Απλός
- Χρήσιμος
- Αυξάνει τη γνώση για το βιολογικό υπόβαθρο
- Υποδεικνύει μέτρα Δημόσιας Υγείας

Συγκυτικός τροποποιητικός παράγοντας

Όταν υπάρχει διακύμανση της μέτρησης ανάμεσα στα επίπεδα του συντελεστή συσχέτισμού στα διάφορα επίπεδα της τρίτης παραμέτρου (στρωματοποίηση).

Συμβαίνει όταν το RR ή το OR διαφέρει ανάμεσα στα στρώματα

Τροποποιητικός συγχυτικός παράγοντας

Στόχος είναι:

- Να βρούμε μια υποομάδα με μικρότερο ή μεγαλύτερο σχετικό κίνδυνο.
- Να κατευθύνουμε μέτρα Δημόσιας Υγείας.
- Να μελετήσουμε αλληλεπιδράσεις παραγόντων κινδύνου.

Τροποποιητικός συγχυτικός παράγοντας

Παράγοντας A
(αμίαντος)

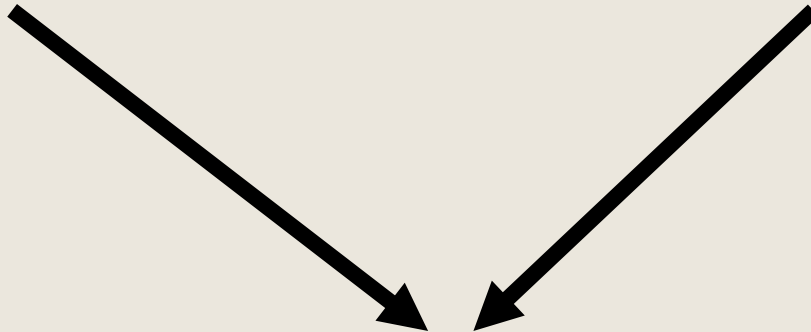
Νόσος
(καρκίνος του
πνεύμονα)

Παράγοντας
B
(κάπνισμα)

Τροποποιητικός παράγοντας = Αλληλεπίδραση

Αμίαντος

**Καρκίνος του
πνεύμονα**

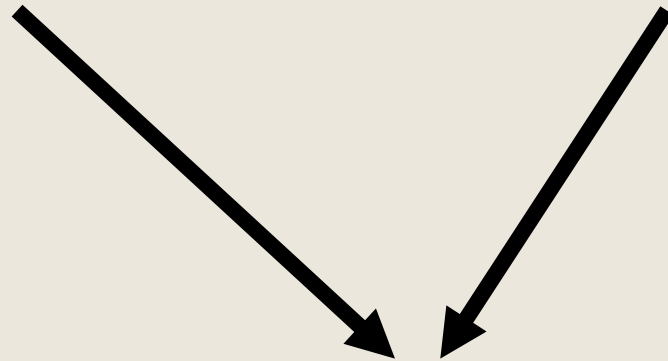
Κάπνισμα

Άσκηση και ΕΜ

Άσκηση	ΕΜ	Μάρτυρες	OR, 95%CI
≥ 2500 kcal/d	190	264	0.64 (0.6-0.9)
< 2500 kcal/d	176	157	Ref.

Άσκηση

**Νόσος του
μυοκαρδίου**

Φύλο

Άνδρες

Άσκηση	EM	Μάρτυρες	OR, 95%CI
≥2500 kcal/d	141	208	0.53 (0.4-0.7)
< 2500 kcal/d	144	112	Ref.

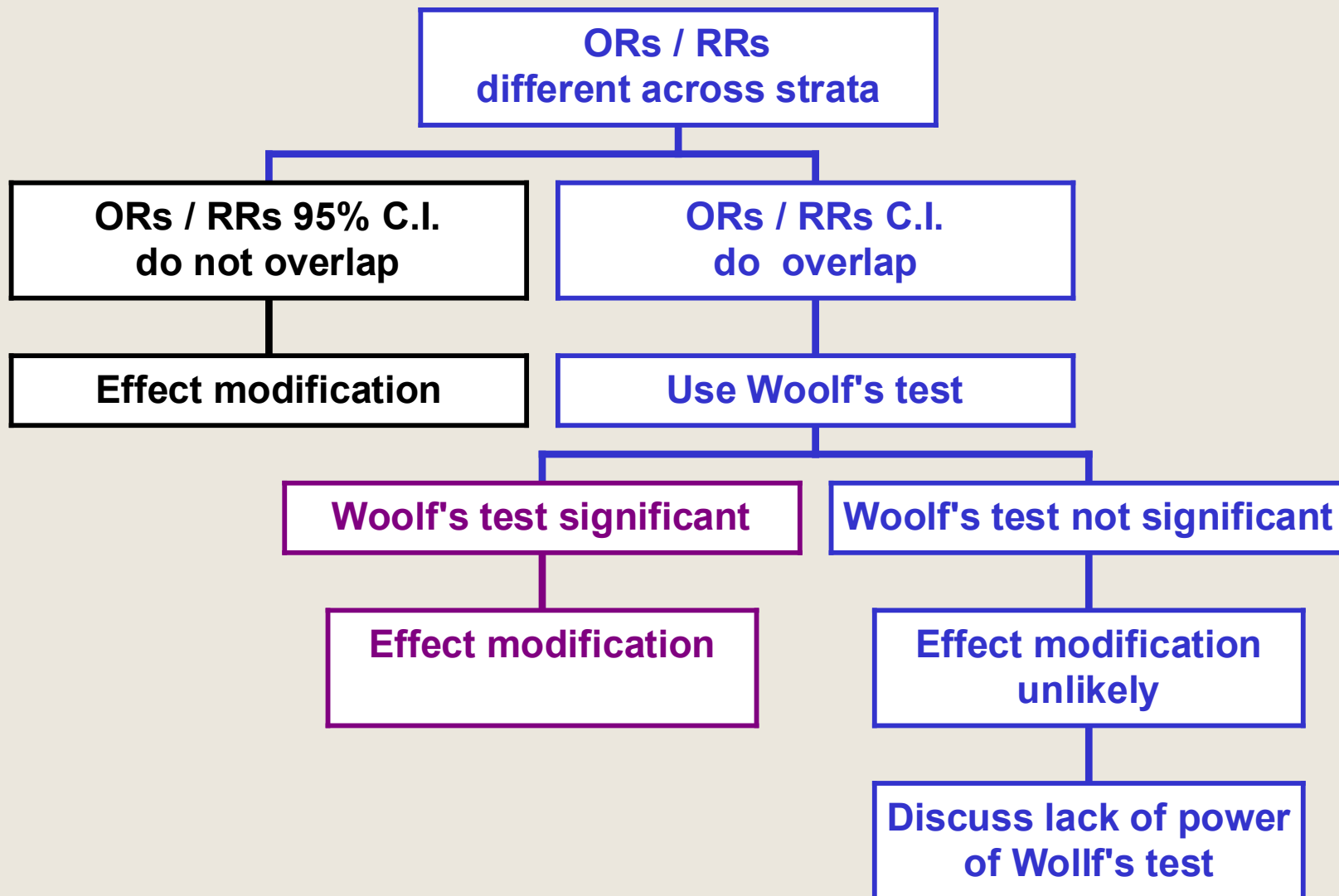
Γυναίκες

Άσκηση	EM	Μάρτυρες	OR, 95%CI
≥2500 kcal/d	49	56	1.2, (0.7-2.2)
< 2500 kcal/d	32	45	Ref.

ΣΤΡΩΜΑΤΟΠΟΙΗΜΕΝΗ ΑΝΑΛΥΣΗ

Η μελέτη της σχέσης ασθένειας – παράγοντα κινδύνου για διαφορετικές ομάδες δεδομένων (συνήθως επίπεδα ενός ή περισσότερων συγχυτικών παραγόντων) ονομάζεται **στρωματοποίηση ή στρωματοποιημένη ανάλυση** (stratification ή stratified analysis).

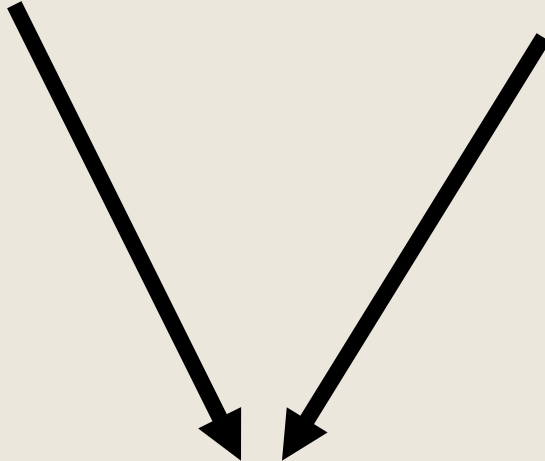
Stratified analysis: Effect Modification

Μη θηλασμός

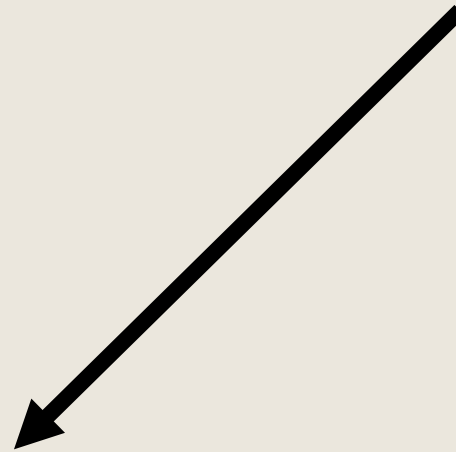
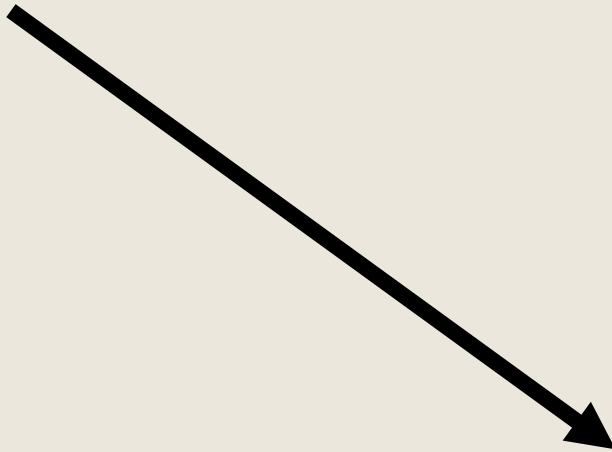
Διάρροια

Ηλικία

Τόνος

Γαστρεντερίτιδα

Ζυμαρικά

Τόνος, ζυμαρικά και γαστρεντερίτιδα

Τόνος	Ζυμαρικά	Περιπτώσεις	AR(%)	RR
Ναι	Ναι	43	83	41.5
Ναι	Όχι	4	24	12
Όχι	Ναι	46	77	38.5
Όχι	Όχι	3	2	Ref.

$38.5 * 12 > 41.5$ $38.5 * 12 * \text{αλληλεπίδραση} = 41.5$

Δερματική τοξικότητα και λήψη φαρμάκου «Α»

Μελέτη πασχόντων μαρτύρων

Φάρμακο «Α»	Cases	Controls	OR
ΝΑΙ	205	600	2.4
ΟΧΙ	100	700	
	305	1300	

Συμπερασμα: η δερματική τοξικότητα σχετίζεται με τη λήψη του φαρμάκου «Α»

Αλλά... η έκθεση στον ήλιο επηρεάζει την εμφάνιση δερματικής τοξικότητας;;;

Δερματική τοξικότητα και λήψη φαρμάκου «Α»

Μελέτη πασχόντων μαρτύρων στρωματοποιημένη ως προς την έκθεση στον ήλιο

Έκθεση στον ήλιο	Φάρμακο «Α»	Cases	Controls	OR
	Έκθεση στον ήλιο	ΝΑΙ	160	230
ΟΧΙ		50	250	
		210	480	
Όχι έκθεση στον ήλιο	Φάρμακο «Α»	Cases	Controls	OR
	ΝΑΙ	45	370	1.1
	ΟΧΙ	50	450	
		95	820	

(Woolf test: $p < 0.05$)

Σχέση φαρμάκου Α και δερματικής τοξικότητας μόνο σε άτομα εκτεθειμένα στον ήλιο

Έκθεση ηλίου = τροποποιητικός παράγοντας

Φάρμακο «Α», έκθεση ηλίου και δερματική τοξικότητα

φάρμακο Α	Ήλιος	Cases	Controls	OR
Yes	Yes	160	230	6.3
Yes	No	45	370	1.1
No	Yes	50	250	1.8
No	No	50	450	Ref.

$$1.1 * 1.8 < 6.3$$

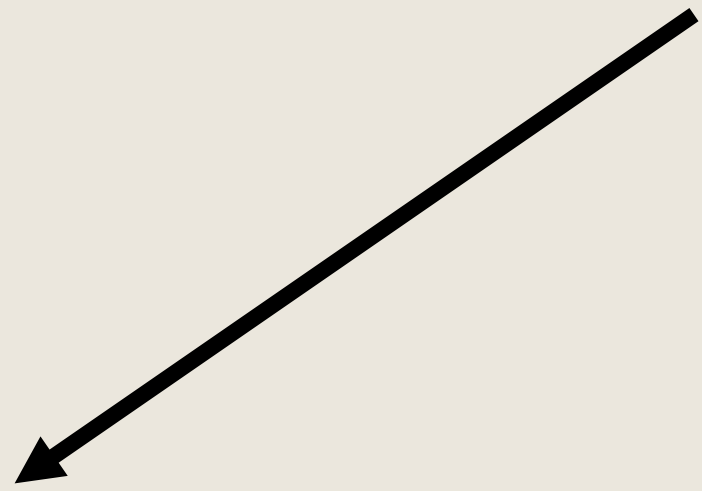
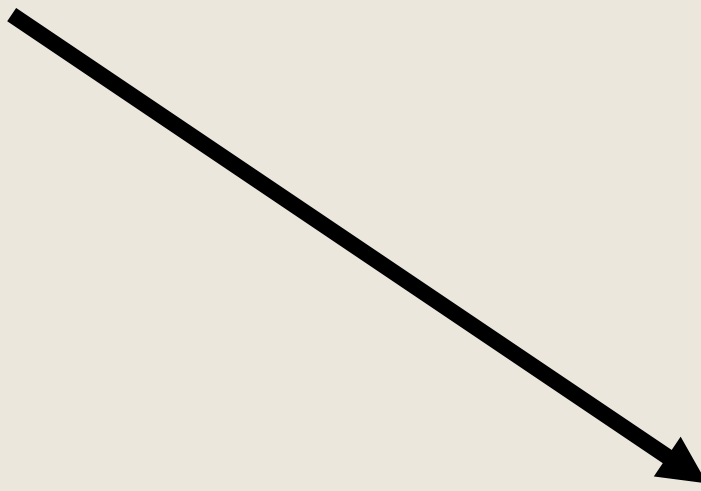
$$1.1 * 1.8 * \text{αλληπίδραση} = 6.3$$

Κίνδυνος για HIV εξαιτίας χρήσης ενδοφλέβιων ναρκωτικών
(χεν), δεδομένα επιτήρησης, Ισπανία, 1988-2004

	Περιπτώσεις	Σύνολο	AR (%)	RR (95% CI)
χεν	268	2,732	9.8	3.9 (3.3-4.4)
Μη χεν	484	18,822	2.5	Ref

XEN

HIV

φύλο

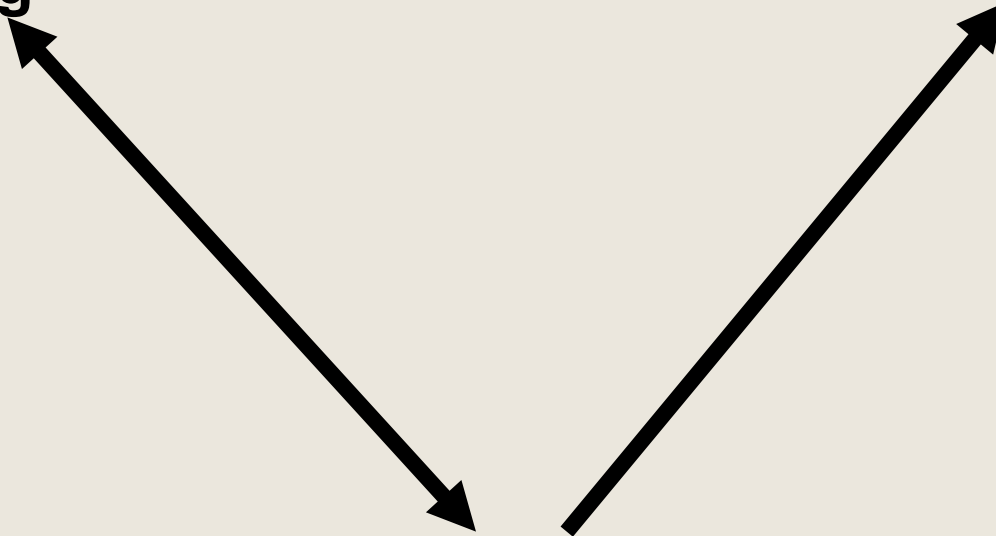
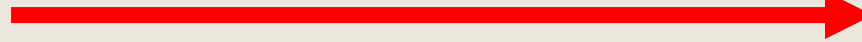
Συγχυτικός παράγοντας

- Στρέβλωση του μέτρου του αποτελέσματος εξαιτίας ενός τρίτου παράγοντα.
- Θα πρέπει να αποφευχθεί.
- Κάτι για το οποίο θα πρέπει να ελεγχθεί.

Συγκριτικός παράγοντας

Skate-boarding

Χλαμύδια

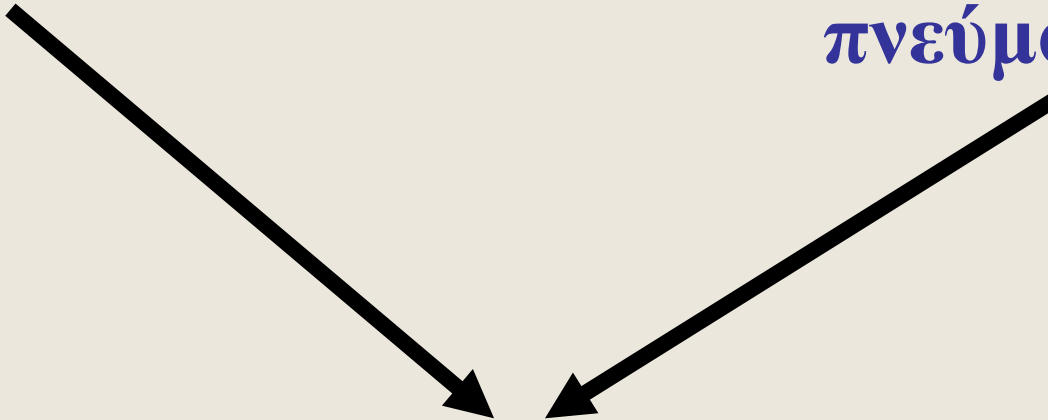
Ηλικία

Ηλικία μη ομοιόμορφα κατανεμημένη ανάμεσα στις 2 εκτιθέμενες ομάδες

- skate-boarders, 90% νέοι
- Μη skate-boarders, 20% νέοι

**Έκθεση
(καφές)**

**Αποτέλεσμα
(Καρκίνος του
πνεύμονα)**

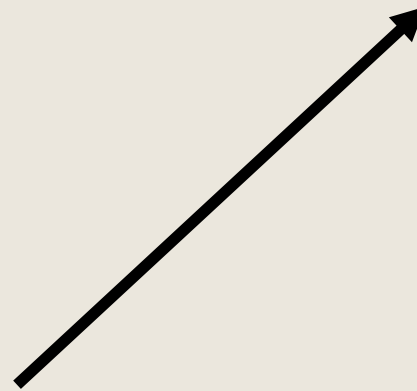
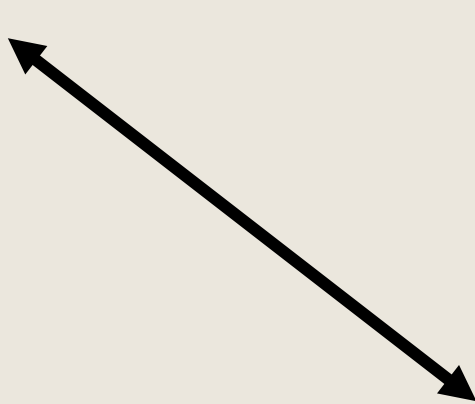

**Τρίτος παράγοντας
(κάπνισμα)**

Σειρά γέννησης

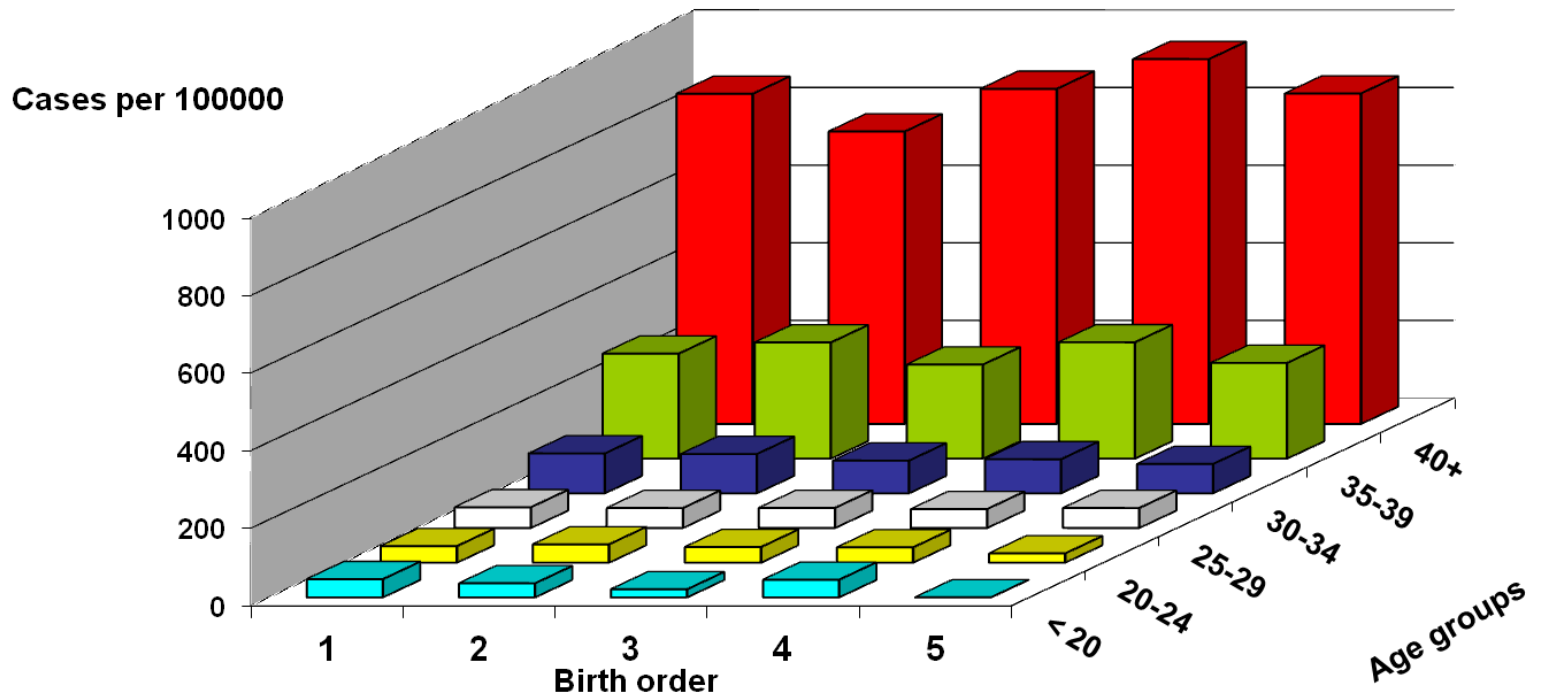

Σύνδρομο Down

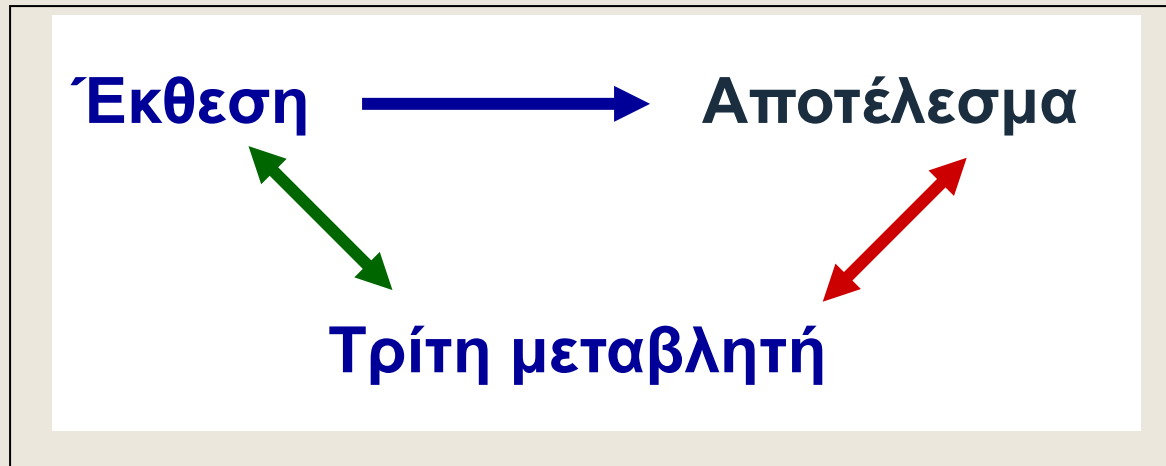
Ηλικία της μητέρας

Περιπτώσεις συνδρόμου Down σύμφωνα με την σειρά γέννησης και την ηλικία της μητέρας

Συγχευτικοί παράγοντες

Για να υπάρξει ένας συγχευτικός παράγοντας, 2 προϋποθέσεις πρέπει να συνυπάρχουν:

Συσχετισμός με έκθεση

- χωρίς να είναι η συνέπεια της έκθεσης

Συσχετισμός με αποτέλεσμα

- ανεξαρτήτως της έκθεσης

Πώς να προλάβουμε/ελέγξουμε τους συγχυτικούς παράγοντες;

Πρόληψη

- Τυχαιοποίηση (πείραμα)
- Περιορισμός σε ένα στρώμα
- Αντιπαραβολή

Έλεγχος

- Στρωματοποιημένη ανάλυση
- Πολυπαραγοντική ανάλυση

Επίπτωση της ελονοσίας σύμφωνα με την παρουσία μιας συσκευής ραδιοφώνου, Kahinbhi Pradesh

Ακατέργαστα δεδομένα

	Ελονοσία	Σύνολο	AR%	RR
Συσκευή ραδ/νου	80	520	15	0.7
Όχι ραδ/νο	220	1080	20	Ref

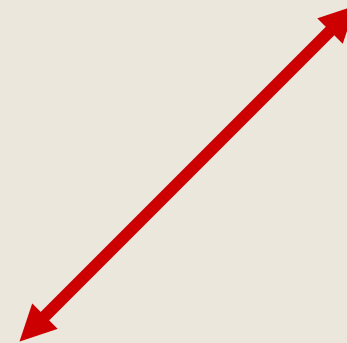
RR: 0.7; 95% CI: 0.6- 0.9; $p < 0.02$

95% CI = 0.6 - 0.9

Συσκευή ραδ/νου

Ελonoσία

Συγχυτικός παράγοντας:
Κουνουπιέρα

Ύπνος με κουνουπιέρα

	Ελονοσία	Σύνολο	AR%	RR
Συσκ. ραδ/νου	30	400	7.5	1.02
Όχι συσκ. ραδ/νου	50	680	7.4	Ref

Όχι κουνουπιέρα

	Ελονοσία	Σύνολο	AR %	RR
Συσκ. ραδ/νου	50	120	41.7	0.98
Όχι συσκ. ραδ/νου	170	400	42.5	Ref

Crude RR = 0.7

Adjusted RR = 1.01

Mantel-Haenszel summary measure

Adjusted or weighted RR or OR

Advantages of MH

- Zeroes allowed

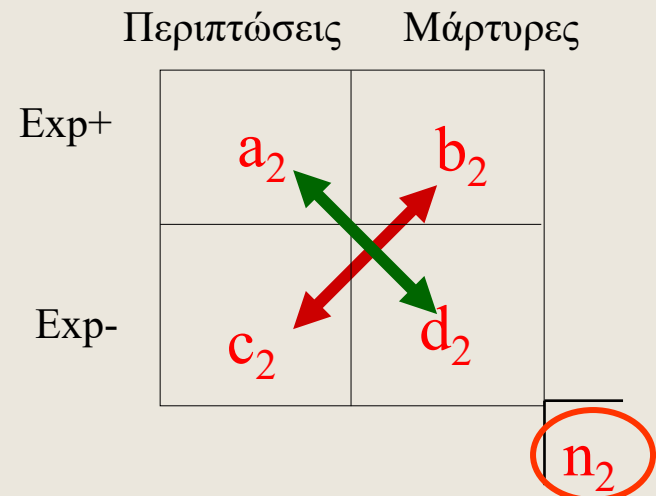
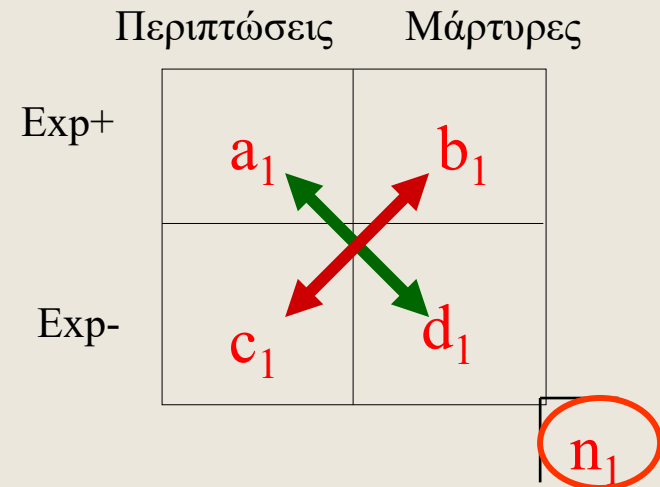
$$\text{OR MH} = \frac{\sum (a_i d_i) / n_i}{\sum (b_i c_i) / n_i}$$

Mantel-Haenszel summary measure

- Mantel-Haenszel (adjusted or weighted) OR

$$OR_{MH} = \frac{\text{SUM } (a_i d_i / n_i)}{\text{SUM } (b_i c_i / n_i)}$$

$$OR_{MH} = \frac{(a_1 \times d_1) / n_1 + (a_2 \times d_2) / n_2}{(b_1 \times c_1) / n_1 + (b_2 \times c_2) / n_2}$$

Πως να ορίσετε τα στρώματα;

- Στρώματα ορισμένα σύμφωνα με τρίτη μεταβλητή:
 - *‘Συνήθεις’ παράγοντες (π.χ. ηλικία, φύλο κοινωνικοοικονομική κατάσταση)*
 - *Κάθε άλλος υποπτευόμενος παράγοντας, αποτέλεσμα τροποποιητή ή επιπρόσθετο παράγοντα κινδύνου*
 - *Στρώματα ενδιαφέροντος Δημόσιας Υγείας*
- Για δύο παράγοντες κινδύνου:
 - *Διαστρωμάτωση σε μία μελέτη το αποτέλεσμα του δεύτερου*
- Δύο ή περισσότερες κατηγορίες έκθεσης:
 - *κάθε μία είναι ένα στρώμα*
- Υπολειπόμενος συγχυτικός παράγοντας;

Παράγοντες κινδύνου που επηρεάζουν την εμφάνιση Συνδρόμου Καρπιαίου Σωλήνα (Μονοπαραγοντική ανάλυση)

*ΣΚΣ (+): (Graham Score Ναι: >=12/ , Όχι: <=12)ή θετικό ιστορικό ΣΚΣ

Πίνακας 2. Παράγοντες κινδύνου που επηρεάζουν την εμφάνιση Συνδρόμου Καρπιαίου Σωλήνα (Μονοπαραγοντική ανάλυση)

Παράγοντας κινδύνου	CTS(+)		P value
	N/Σύνολο (%)	RR (95% CI)	
Φύλο			
Άρρεν	9/75 (12,0)	0,29	<0,001
Θήλυ	156/381 (40,9)	(0,15 to 0,54)	
Ηλικία			
>=45	97/233 (41,6)	1,31	0,031
<45	66/208 (31,7)	(1,02 to 1,68)	
ΔΜΣ			
>=25	22/55 (40,0)	1,07	0,68
<25	134/361 (37,1)	(0,75 to 1,52)	
Αθλητική δραστηριότητα			
Ναι	45/144 (31,3)	0,72	0,02
Όχι	89/206 (43,2)	(0,54 to 0,96)	
Καπνιστής			
Ενεργός	77/181 (42,5)	1,22	0,104
Μη ενεργός	86/247 (34,8)	(0,96 to 1,55)	
Ρευματοειδής Αρθρίτιδα			
Ναι	4/8 (50,0)	1,38	0,319
Όχι	163/453 (36,0)	(0,68 to 2,80)	
Σακχαρώδης Διαβήτης			
Ναι	5/11 (45,5)	1,26	0,363
Όχι	162/450 (36,0)	(0,65 to 2,44)	
Υποθυροειδισμός			
Ναι	14/42 (33,3)	0,91	0,682
Όχι	153/419 (36,5)	(0,58 to 1,42)	
Υπερθυροειδισμός			
Ναι	4/14 (28,6)	0,78	0,545
Όχι	163/447 (36,5)	(0,33 to 1,80)	
Προκλήθηκε το πρόβλημα στο χέρι από ένα ιδιαίτερο γεγονός όπως κάποιο ατύχημα ή τραυματισμό			
Ναι	10/26 (38,5)	0,95	0,872
Όχι	97/242 (40,1)	(0,57 to 1,59)	
Δοσοεξάρτηση δακτυλισμών			
Μεγάλη και μέτρια ένταση	128/263 (48,7)	2,47	<0,001
Χαμηλή ένταση	39/198 (19,7)	(1,81 to 3,36)	
Δοσοεξάρτηση δακτυλισμών			
Μεγάλη ένταση	59/115 (51,3)		<0,001
Μέτρια ένταση	60/120 (50,0)		
Χαμηλή ένταση	22/94 (23,4)		
Δακτυλισμοί (μεγάλη ένταση)			
>=128700000	93/182 (51,1)	1,94	<0,001
<128700000	16/61 (26,2)	(1,24 to 3,03)	
Δακτυλισμοί (μεσαία ένταση)			
>=84500000	62/126 (49,2)	1,26	0,12
		(0,93 to 1,70)	

Πολυπαραγοντική ανάλυση συνδρόμου καρπιαίου σωλήνα

Παράγων κινδύνου	CTS	
	OR (95% CI)	P value
Σύνολο δακτυλισμών (για όλα τα έτη εργασίας σε Η/Υ) >=149500000 <149500000	2,41 (1,36 to 4,25)	0,002
Φύλο Θήλυ Άρρεν	4,08 (1,51 to 11,04)	0,005
Αθλητική δραστηριότητα Ναι Όχι	0,72 (0,44 to 1,20)	0,217
Ηλικία >=45 <45	1,48 (0,90 to 2,43)	0,117